

Doç. Dr.
Erhan Birgili

Yrd. Doç. Dr.
Hakan Tunahan

Ahmet
Selçuk Dizkırıcı

Akreditifli Ödeme ve İhracatçı İşletmelere Yönelik Bir Uygulama

Doç. Dr. Erhan BİRGİLİ
Yrd. Doç. Dr. Hakan TUNAHAN
Ahmet Selçuk DİZKIRICI

Sakarya Üniversitesi, İİBF

Özet

Bu çalışma, ihracat işlemlerinde akreditifli ödeme şeklini kullanan işletmelerin özelliklerini, bu ödeme yöntemini tercih etmelerinin sebeplerini ve akreditifli işlemler sırasında karşılaştıkları sorunları Adapazarı ve İstanbul illerinde yerleşik 33 işletme ile yapılan yüz yüze anket yoluyla tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İhracat, akreditif, bankacılık, UCP 500

Abstract (A Practice on Exporter Companies and Payments Via Letter of Credit)

This study aims to find out the properties of the companies using L/C in their export operations and the reasons the companies prefer this payment method and the problems they face in L/C process by conducting a face to face survey applied on 33 companies situated in Adapazarı and İstanbul.

Keywords: Export, letter of credit, banking, UCP 500

Giriş

1980'lerin ikinci yarısından itibaren uygulanan liberalleşme ve ihracata yönelik sanayileşme stratejisi sonucunda Türkiye, 1979'da 2.3 milyar dolar olan ihracatını, 2004 yılı sonunda 63 milyar dolar seviyesine yükseltmiştir. (<http://www.dtm.gov.tr/ead/ekolar1/eko02.xls>).

Ayrıca, 2004 - 2006 İhracat Stratejik Planı'nda 2006 yılı sonu itibarıyla ihracatın 75 milyar dolar seviyesine çıkartılması hedeflenmiştir. (DTM, 2003: 14)

Ülkemizde hızla artan dış ticaret rakamlarına ve bankacılık sistemindeki gelişmelere bağlı olarak, dış ticaretle uğraşan işletmelerin kullandıkları ödeme yöntemleri de çeşitlenmeye başlamıştır.

Bu çalışmanın takip eden bölümlerinde, ülkemizin dış ticaretinde de kullanımı gittikçe artan akreditifli ödemenin işleyişi ve ihracat işlemlerinde akreditifli tercih eden işletmelere yönelik olarak yapılan uygulamanın sonuçları açıklanmaktadır.

1. Bir Ödeme Yöntemi Olarak Akreditif

Bir dış ticaret işleminde tarafların ödeme yöntemlerini; mal ve sektör bazında yerleşik gelenekler, ihracatçı ile ithalatçı arasındaki güven derecesi, ithalatçının ödeme gücü, tarafların ülkelerinin ekonomik ve ticari politikaları gibi faktörler belirlemektedir. (Onursal, 1996: 268)

Yukarıdaki faktörler dikkate alındığında uluslararası ticarete kullanılan bir çok ödeme yöntemi içerisinde en güvenilir ve oldukça yaygın¹ olanı akreditif olmaktadır.

En basit haliyle koşullu bir havale olarak ifade edilebilecek akreditifi, (Letter of Credit – L/C), (Özel, 1991: 10), daha geniş olarak “İthalatçı tarafından koşul ve nitelikleri belirlenen evrakların² ibrazı karşılığında, satıcıya belirli bir miktar paranın ödenmesi için, ithalatçının kendi ülkesindeki bankasına verdiği talimat” olarak tanımlamak mümkündür (Yılanlı, 2003: 45).

Uluslararası alanda akreditif işlemlerinde bankaların farklı uygulamalarının önüne geçmek için Milletlerarası Ticaret Odası (MTO) tarafından hazırlanan ve UCP – 500 (Uniform Customs and Practice for Documentary Credits – UCP) olarak adlandırılan “Vesikalı Krediler için Yeknesak Teamüller ve Uygulama” Broşürü’nün ikinci maddesinde ise akreditif aşağıdaki gibi tanımlanmıştır (MTO 500: 1994).

“Akreditifler, bir müşterinin (amir) talep ve talimatı üzerine veya bizzat kendi adına işlem yapan bir bankanın (amir banka), akreditif şartlarına uyulması kaydıyla ve akreditifte şarta bağlanan vesaikin (belgelerin) ibrazı karşılığında,

(i) Üçüncü bir şahsa (lehtara) veya onun emrine ödeme yapacağı veya lehtarın çekeceği poliçe(leri) kabul edeceği ve ödeyeceği

veya

(ii) böyle bir ödemeyi yapması veya çekilen poliçe(leri) kabul etmesi veya ödemesi için diğer bir bankayı yetkili kıldığı,

veya

(iii) diğer bir bankayı iştirah işlemi yapmaya yetkili kıldığı adı ve tanımlaması ne olursa olsun, herhangi bir düzenleme anlamına gelir.”

¹ Türkiye’nin ihracatında, 2001 yılı itibarıyla, tüm ödeme sistemleri içerisinde akreditifli ödemenin payı %18, ithalatında ise %26 civarında olmuştur (DİE)

² Söz konusu evraklar “vesaik” kelimesi ile ifade edilmektedir.

1.1. Akreditifli Ödemede Taraflar

Akreditif işlemlerinde üç köşeli bir ilişki ortaya çıkmaktadır. Bu ilişkinin bir köşesi akreditif açtıran (Amir), ikinci köşesi akreditif bankası (Amir Banka) ve üçüncü köşesi akreditif alacaklısıdır (Lehtar). Akreditif alacaklısı ile akreditif bankasının aynı ülkede bulunmaması veya akreditif alacaklısının ülkesinde akreditif bankasının şubesinin bulunmaması hallerinde bir banka daha (İhbar Bankası) ilişkiye girer ki bu durumda akreditif ilişkisi dört köşeli olur (Erdoğan, 2000: 9).

Bir akreditif işleminde tarafların hak ve sorumlulukları aşağıda açıklanmıştır (Özalp, 2004: 62-67, Akkaş, 13).

• **Amir (Alıcı-İthalatçı):** Satıcı ile satım sözleşmesi yaptıktan sonra aralarındaki sözleşmeye uygun olarak gerekli teminatları sağladıktan sonra banka ile akreditif açılması konusunda mutabakata varan ve akreditif açılma talimatını verecek işlemi başlatan taraftır.

• **Lehtar:** amir ile aralarındaki satım sözleşmesine uygun olarak kendi lehine açılan akreditifin şartlarını inceleyen, gerektiğinde tadil edilmesini isteyen ve akreditifin kullanılabilir olduğuna kanaat getirdikten sonra, söz konusu akreditife istinaden malı gönderen veya hizmeti yerine getiren, ayrıca akreditif şartlarına uygun evrakları bankaya ibraz ederek vesaik belisini tahsil eden ya da vesaike ekli poliçesine bankanın kabulünü alan satıcı taraftır.

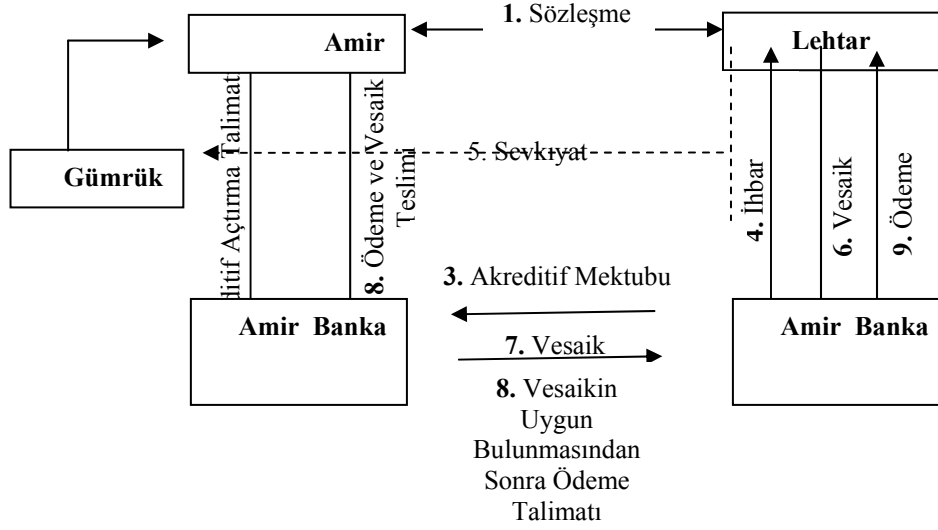
• **Amir Banka:** Amir banka, amirden akreditif açılma teklifini aldıktan sonra bu teklifi değerlendiren, gerekli teminatları alan ve amirden aldığı talimata uygun olarak akreditif metnini hazırlayan ve lehtara ibraz edilmek üzere gönderen asli olarak taahhüt altına giren taraftır.

• **İhbar Bankası:** Akreditif lehtara ihbar eden ve akreditif şartlarını yerine getiren bankadır.

1.2. Akreditifli Ödeme Şeklinin İşleyişi

Genel olarak bir akreditif işleminin süreci Şekil 1 yardımı ile aşağıda açıklanmıştır.

Şekil 1. Akreditifli Ödemenin İşleyişi

Kaynak: (Ataman ve Sümer, 1996: 48)

1. Alıcı ve satıcı aralarında, ödeme şeklinin akreditif olduğunu ifade eden bir sözleşme yaparlar.

2. Amir, bankasından lehtar lehine "Akreditif Açtırma Talimatı" verir. (Bu aşamada akreditifin türüne ve banka ile ilişkisine göre amir, malın bedelini öder veya banka tarafından kendisine akreditif kredisi açılır.)

3. Amir banka, akreditifi lehtar'ın bulunduğu ülkedeki ihbar bankası'na iletir.

4. İhbar bankası akreditifi lehtara ihbar eder.

5. Lehtar, akreditif mektubunu aldıktan sonra üretime başlar ve malları sevk eder.

6. Lehtar malları sevk ettiğine dair belgeleri kendi bankasına verir. İhbar bankası, amir banka'nın temsilcisi olarak, UCP 500 Broşürü ışığında vesaiki şekil şartları ve içerik açısından inceler.

7. İhbar bankası, belgeleri amir banka'ya iletir. Amir banka da, vesaiki ihbar bankası gibi şekil şartları ve içerik açısından inceler.

8. Vesaiki akreditif şartlarına uygun bulunmasından sonra amir banka, mal bedelinin tamamını veya kalanını tahsil ederek belgeleri amir'e ciro eder. (Aynı zamanda ihbar bankası'na ödeme talimatı verir.)

9. Amir, gümrük işlemlerini tamamlayarak, malın mülkiyetine sahip olur, lehtar da mal bedelini bankasından tahsil eder.

Yukarıdaki adımlarda akreditif işleminin iş akışını durdurabilecek en önemli faktör, lehtarın ibraz ettiği belgelere bankaların, akreditif şartlarına uyumsuzluk sebebiyle "rezerv" uygulama ihtimalidir. Rezerv uygulandığında, lehtarın akreditif bedelini talep etme hakkı olmayacağı gibi, malları temsil eden belgelerin elinde olmaması sebebiyle, akreditif amirinin de mallar üzerinde tasarruf hakkı bulunmayacaktır (Kaya, 1995: 115).

Rezervin ortaya çıkmasının ana sebebi, akreditif işlemlerinin vesaike dayalı olarak yürütülmesine bağlı olarak bankaların söz konusu belgeleri dikkatle incelemesidir. UCP 500 Broşürü esas alınarak yapılan incelemede, vesaikin dış görünüşü, içeriği, nüsha adedi gibi özellikleri ile akreditif mektubu uyumsuzluk gösteriyorsa, banka ödemeyi reddetmekte ve belgelere rezerv uygulamaktadır. Rezervin sonucunda; ihracatçı ya mal bedelini tahsil edememekte ya da amir banka ve/veya ithalatçının onayı alındıktan sonra akreditif bedelini gecikmeli veya eksik olarak almaktadır (Pekcan ve Üçdal, 1992: 27).

1.3. Akreditifli Ödemenin Türleri

Akreditifli ödeme, diğer ödeme şekillerine nazaran oldukça fazla türü içinde barındırmaktadır. Bu türler aşağıda açıklanmaktadır (Özalp, 2004: 95-158; Bağrıaçık ve Kantekin, 1998: 108-120):

- **Dönülebilir Akreditif (Revo-cable L/C):** Lehtara önceden haber verilmeden, herhangi bir anda değiştirilebilen veya iptal edilebilen akreditif türüdür.

- **Dönülemez Akreditif (Irrevo-cable L/C):** Herhangi bir anda, akreditif bankasının talebi üzerine tek taraflı olarak değiştirilemeyen ya da iptal edilemeyen akreditif türüdür.

- **Dönülemez Teyitli Akreditif (Irrevocable Confirmed L/C):** Amir banka tarafından dönülemez olarak açılan bir akreditife, yine amir bankanın yetki ve ricası üzerine, bir muhabir bankanın teyidini eklemesi ile oluşan akreditiftir. Teyit veren banka, akreditife teyidini eklemekle; amir banka gibi lehtara karşı yalnız başına, asıl ve bağımsız bir borç taahhüdü altına girmektedir.

- **Vesaik İbrahimde Ödemeli Akreditif (At Sight L/C):** Akreditifte istenen belgelerin ibraz edilmesi üzerine ve bu belgelerin akreditif bankası veya görevli banka - varsa teyit bankası - nezninde uygun bulunmasından sonra, bedeli hemen ödenen akreditiflerdir.

- **Ertelemeli Ödemeli Akreditif (Deferred L/C):** Akreditifte istenen belgelerin ibraz edilmesi üzerine ve bu belgelerin akreditif bankası veya görevli banka - varsa teyit bankası - nezninde uygun bulunmasından sonra bedeli akreditif şartlarına göre saptanan vadede ödenen akreditif türüdür.

- **Kabul Kredili Akreditif (Acceptance L/C):** Akreditifte istenen belgeler veya poliçe/lerin ibraz edilmesi üzerine ve bu belgeler ile poliçe/lerin akreditif bankası veya görevli banka -varsa teyit bankası - nezninde uygun bulunmasından sonra bedeli poliçe vadesinde ödenen akreditiflerdir.

- **Peşin Ödemeli Akreditifler (Red Clause – Green Clause L/C):** Mal

ya da hizmetin üretiminden veya sevkiyatından önce bedeli kısmen veya tamamen ödenen akreditiflerdir.

- **Devredilebilir Akreditif (Transferable L/C):** Lehtarın (ilk lehtar) ödemeye yetkili kılınmış bir bankadan (Devreden Banka), akreditifi kısmen veya tamamen bir veya birden fazla lehtarın (ikinci lehtar/lar) kullanımına hazır hale getirmesini isteyebileceği bir akreditiftir.

- **Karşılıklı Akreditif (Back to Back L/C):** Karşılıklı akreditif işlemi, birbirinden bağımsız iki ayrı akreditif işleminden oluşan, ilk akreditifin lehtarının ikinci akreditifin amiri olduğu ve ilk akreditif tutarından ikincisinin ödendiği işlemidir.

- **İştira Akreditifi (Negotiable L/C):** Akreditif altında ibraz edilen belgelere “değerinin” verilerek satın alınmasına imkan veren akreditif türüdür.

- **Rotatif Akreditif (Revolving L/C):** Taşındığı şartlara göre kullanıldıkça otomatikman yenilenerek tekrar kullanılabilir hale gelen ve bunun için özel değişiklik yapılması gerekmeyen akreditiftir.

- **Teminat Akreditifi (Stand By L/C):** Yükümlülüklerin vadesinde yerine getirileceğinin ve yerine getirilmediğinde ödeme yapılacağına güvencesi olarak açılan akreditiflerdir.

Takip eden kısımda, buraya kadar genel olarak işleyişi açıklanan akreditifli ödemeyi ihracatlarında kullanılan işletmelere yönelik uygulanan anketin sonuçları açıklanmaktadır.

2. İhracat Yapan İşletmelerde Akreditif Kullanımı ile İlgili Anket Uygulaması ve Değerlendirilmesi

2.1. Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Akreditif kullanımı ile ilgili uygulama, ihracat işlemlerinde akreditifli ödeme şeklini kullanan işletmelerin özelliklerini, bu ödeme yöntemini tercih etmelerinin sebeplerini ve akreditifli işlemler sırasında karşılaştıkları sorunları tespit etmeyi amaçlamaktadır. Uygulama anket yapılarak gerçekleştirilmiş olup, yetkili kişilerle yüz yüze görüşülmüştür.

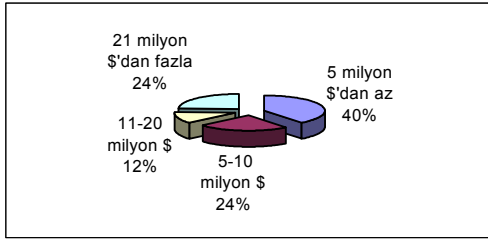
2.2. Çalışmanın Kapsamı

Uygulamaya, ihracatlarında akreditifli ödemeyi kullanan sanayi, tarım ve gıda sektörlerinde faaliyet gösteren Sakarya ve İstanbul illerinde yerleşik, %79'u anonim, %21'i limited şirket olup, %73'ü bir hol-

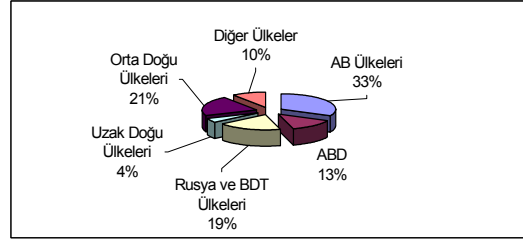
dinge bağlı olmayan toplam 33 işletme dahil edilmiştir.

İşletmelerin dış ticaret hacimleri ve ihracat yaptıkları ülkeler Şekil 2 ve Şekil 3'de gösterilmiştir.

Şekil 2. İşletmelerin Yıllık Dış Ticaret Hacimleri

Şekil 3. İşletmelerin İhraç Pazarları

Anket uygulanan işletmelerin % 40'ının yıllık dış ticaret hacimlerinin 5 milyon ABD Doları'ndan az olduğu, ancak 21 milyon ABD Doları'nı geçenlerin oranının da % 24 düzeyinde olduğu görülmektedir.

İşletmelerin ihracat yaptıkları ülke grupları sıralamasında, Türkiye'nin ihracatının en büyük ve geleneksel pazarı olan AB Ülkeleri % 33 ile baş çekmektedir. Bu grubu % 21 ile Orta Doğu Ülkeleri izlemekte, daha sonra sırasıyla Rusya ve Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) Ülkeleri ile ABD gelmektedir.

2.3. Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi

İşletmelerden elde edilen anket verileri çerçevesinde her bir anket sorusuna verilen cevaplar ve bu cevaplarla ilişkin değerlendirmeler aşağıda verilmiştir.

i. İşletmelerin Faaliyette Buldukları Sektörlere Göre Akreditif Kullanımları

İşletmelerin faaliyette buldukları sektörler göre, ihracat işlemlerindeki akreditif kullanımları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Sektörlerin Akreditif Kullanımı

Sektörler	İşletme Sayısı	Akreditifli Ödemenin Diğer Ödeme Şekilleri İçindeki Payı			
		%5'ten az	% 5-% 15	%16-% 50	%50'den fazla
Sanayi	23	% 13	% 30	% 39	% 17
Tarım	5	% 20	% 80	% 0	% 0
Gıda	5	% 0	% 60	% 20	% 20

Tablo 1'den görülebileceği üzere; akreditifli ödemenin diğer ödeme şekilleri içindeki payı, sanayi sektöründe faaliyet gösteren işletmelerde ağırlıklı olarak %16 - %50, tarım ve gıda sektöründe faaliyet gösterenlerde ise % 5 - % 15 aralığında olmaktadır. Bununla birlikte, bu değerlendirmeyi yaparken, anket uygulanan her sektöre ait

işletme sayısının birbirinden farklı olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır.

ii. İşletmelerin İhracatta Akreditifli Ödemeyi Kullandığı Ülkeler

Tablo 2'de işletmelerin ihracatlarında ülke ve ülke gruplarına göre akreditifli ödemeyi kullanım oranları verilmiştir.

**Tablo 2. İhracatta Akreditifli Ödemenin
Ülke ve Ülke Gruplarına Göre Kullanım Oranı**

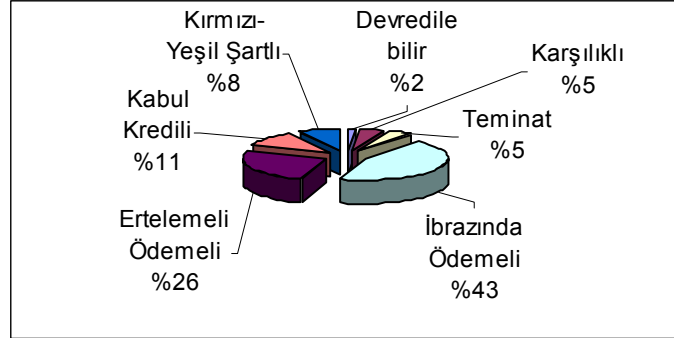
Ülke / Ülke Grupları	Akreditifli Ödeme Kullanma Oranı (%)
Orta Doğu Ülkeleri	95
Rusya ve BDT Ülkeleri	88
AB Ülkeleri	79
Diğer Ülkeler	67
ABD	50
Uzak Doğu Ülkeleri	50

Görüldüğü üzere, ankete katılan işletmeler akreditifi, öncelikle Ortadoğu, Rusya Federasyonu ve BDT ülkeleri ile yapılan ticarete kullanmaktadır. Bu seçimin en önemli sebebi de güven ve ülke riski sorunu olmaktadır.

iii. İşletmelerin Kullandıkları Akreditif Türleri

İşletmelerin kullandıkları akreditif türleri açısından yapılan değerlendirmede aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Şekil 4. İşletmelerin Kullandıkları Akreditif Türleri

Şekil 4'den görüldüğü üzere, en çok rağbet edilen akreditif türü; kullanım kolaylığı ve basitliği sebebiyle % 43 ile Vesaik İbrazında Ödemeli Akreditif olmaktadır. Bu türü, sırasıyla % 26 ile Ertelemeli Ödemeli ve % 11 ile Kabul Kredili Akreditif takip etmektedir.

Ayrıca, işletmelerin lehlerine açılan akreditiflerin, %82'sinin teyitli olduğu da anket sonuçlarından elde edilmiştir.

iv. İşletmelerin Akreditifli Ödeme Şekli Tercih Etmelerinin Sebepleri
İşletmeler, akreditifli ödeme şeklini tercih etmelerinin sebeplerini Tablo 3'deki gibi sıralamışlardır.

Tablo 3. Akreditifli Ödeme Şeklini Tercih Sebepleri (*)

Sebepler	İşaretlenme Oranı	1. Derecede Önemli	2. Derecede Önemli	3. Derecede Önemli	4. Derecede Önemli	5. Derecede Önemli
Alıcı-satıcı arasındaki güven ilişkisi	% 100	% 81	% 15	% 3	-	-
İthalatçı ülkeden kaynaklanan risk	% 85	% 15	% 61	% 9	-	-
İthalatçı ülkenin dış ticaret mevzuatı	% 40	-	% 12	% 24	% 3	-
İthalatçı Baskıları	% 21	-	% 3	% 18	-	-
Mal ve sektör bazında yerleşmiş gelenekler	% 33	% 3	% 9	% 9	% 9	% 3

(*) Uygulamaya katılan işletmeler tüm seçenekleri işaretlememişlerdir.

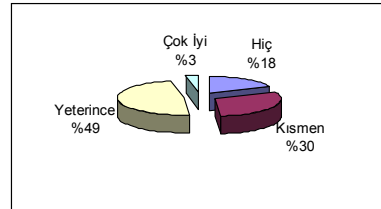
Bu soruya verilen cevaplardan işletmelerin, ihracatlarında akreditifli ödemeyi tercih etmelerindeki en önemli faktörün; güven olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu sebebi, ithalatçı ülkeden kaynaklanan risk izlemektedir. Başka bir ifade ile işletmeler, ilk önce muhataplarına sonra da muhataplarının ülkelerine olan güvensizlikleri sebebiyle akreditifli ödemeyi tercih etmekte; bunların dışında da sırasıyla ithalatçı ülkenin dış ticaret mevzuatı, ithalatçı

baskıları ve gelenekler yüzünden akreditifli ödemeye yönelmektedirler.

v. UCP 500 Broşürü “Vesikalı Krediler İçin Yeknesak Teamüller ve Uygulamalar” Hakkında İşletmelerin Bilgi Düzeyi

İşletmelerin, akreditifin uluslararası dayanağı olan UCP 500 Broşürü hakkındaki bilgi düzeylerini ölçmek amacıyla sorulan soruya, katılımcıların verdikleri cevaplar Şekil 5’de gösterilmiştir.

Şekil 5. İşletmelerin MTO 500 Nolu Broşür Hakkındaki Bilgi Düzeyleri

Verilen cevaplara göre; işletmelerin yaklaşık yarısı adı geçen broşür hakkında “yeterince” bilgiye sahip olduklarını beyan etmişlerdir. Bu cevabı % 30 ile “kısmen”, % 18 ile “hiç” ve % 3 ile “çok iyi” seçenek-

lerini işaretleyenler izlemektedir. Elde edilen sonuçlardan katılımcıların önemli bir kısmının, UCP 500 hakkında genel bir bilgiye sahip oldukları çıkarımı yapılabilir.

vi. İşletmelerin Akreditifli Ödeme İşlemlerinde Sırasında Bankalarda Karşılaştıkları Sorunlar

Akreditifin; bankaların işlem sürecine en fazla dahil olduğu ödeme şekli olmasına

bağlı olarak; işletmelerin bankalarda karşılaştıkları sorunlar katılımcılar tarafından Tablo 4'deki şekilde derecelendirilmiştir.

Tablo 4. Akreditifli Ödeme İşlemleri Sırasında Bankalarda Karşılaşılan Sorunlar (*)

Sebepler	İşaretlenme Oranı	1. Derecede Önemli	2. Derecede Önemli	3. Derecede Önemli	4. Derecede Önemli
Maliyet	% 82	% 48	% 21	% 9	% 3
Belgelerin uygunluğu ile ilgili sorunlar	% 78	% 33	% 36	% 9	-
Nitelikli dış ticaret elemanı eksikliği	% 39	% 12	% 6	% 15	% 6
Bankadan kaynaklanan sorunlar	% 24	% 6	% 6	% 12	-

(*) Uygulamaya katılan işletmeler tüm seçenekleri işaretlememişlerdir.

Tablo 4'den görüleceği üzere akreditifli ödemede, işletmeler ile bankalar arasında yaşanan sorunların en başında akreditifin maliyeti (komisyon ve masraflarının yüksekliği) gelmektedir. Bunu, belgelerin uygunluğu ile ilgili sorunlar, şubelerdeki nitelikli dış ticaret elemanı eksikliği ve bankadan kaynaklanan sorunlar (örneğin mal bedelinin geç ödenmesi) izlemektedir.

Anket sonuçlarından elde edilen bir başka veriye göre, İstanbul'da bulunan işletmelerin % 25'i nitelikli dış ticaret elemanı eksikliğinden şikayet ederken; Sakarya'daki işletmelerde bu oran % 43 seviyesine yükselmektedir. Ülkemizde dış ticaret işlemlerinin büyük bir çoğunluğunun İstanbul ilinde gerçekleştirilmesine bağlı olarak birçok

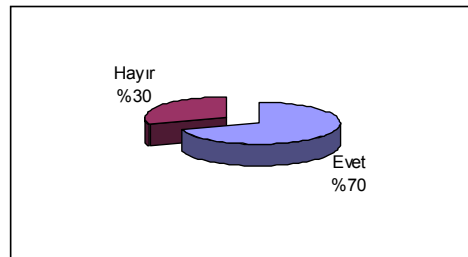
nitelikli elemanın İstanbul'da çalıştığı göz önünde bulundurulduğunda bu sonucu doğal karşılamak mümkündür.

vii. İşletmelerin Rezerv ile Karşılaşma Oranları

Daha önce belirtildiği üzere, akreditifin iş akışını etkileyen en önemli unsur olan "Rezerv"; akreditif işlemlerinin durmasına neden olmakta, dolayısı ile ihracatçıyı banka garantisinden mahrum bırakmaktadır.

Ankete katılan işletmelerin çok büyük bir kısmı rezervle karşılaştıklarını; dolayısıyla işlemler sonrasında zarara uğradıklarını ifade etmişlerdir. Bu soruya verilen cevaplar Şekil 6'da ifade edilmektedir.

Şekil 6: İşletmelerin Rezerv ile Karşılaşma Oranı

Benzer şekilde bir çok araştırma sonucunda da ilk ibrazında reddedilen akreditiflerin oranının % 50-% 60 civarında olduğu görülmektedir (SITPRO, 2003: 2).

viii. İşletmelerin Dış Ticaret Hacimlerine Bağlı Olarak Rezervle Karşılaşma Oranları

İşletmelerde akreditif kullanımı arttıkça, işlem sürecinde yapılan hatalarda azalma olup olmadığı konusunu incelemek amacıyla, anket uygulanan işletmelerin akreditif kullanımı ile rezerv ilişkisini içeren Tablo 5 kullanılabilir:

Tablo 5. Akreditif Kullanımı ile Rezervle Karşılaşma Oranı İlişkisi

Akreditifli Ödemenin Payı	Rezervle Karşılaşma Oranı
% 5'ten az	% 17
% 5-% 15	% 30
% 16-% 50	% 44
% 50'den fazla	% 9

Görüldüğü üzere, kullandıkları ödeme yöntemleri içerisinde akreditifi % 50'den daha fazla kullanan işletmelerde rezervle karşılaşma oranı diğer gruplara göre oldukça düşüktür. Bununla birlikte akreditifli ödemeyi %5'den daha az oranda kullanan işletmelerin de, diğer gruplarda yer alan işletmelere göre daha az rezerve uğramış

olmaları bir çıkarım yapmayı zorlaştırmaktadır.

ix. İşletmelerin Rezerve Uğramalarının Sebepleri

Uygulamaya katılan işletmelerin bu soruya verdikleri cevaplar ise Tablo 6'da ifade edilmektedir.

Tablo 6: İşletmelere Göre Bankaların Sevk Belgelerine Rezerv Uygulama Sebepleri(*)

Sebepler	İşaretleme Oranı	1. Derecede Önemli	2. Derecede Önemli	3. Derecede Önemli	4. Derecede Önemli
Belge üzerindeki bilgilerin diğer bilgilerle uyumsuz olması	% 52	% 33	% 15	% 3	-
Belgelerin şekil itibariyle uygun olmaması	% 52	% 21	% 21	% 6	% 3
Belgelerin akreditif mektubuna uygun olmaması	% 45	% 6	% 15	% 18	% 6
Belgelerin vaktinde ibraz edilememesi	% 30	% 6	% 3	% 9	% 12

(*) İşletmeler tüm seçenekleri işaretlememişlerdir.

Anketten elde edilen sonuçlara göre, rezervle karşılaşmanın en önemli sebebi; belgelerin üzerindeki bilgilerin birbirleriyle uyumsuz olmasıdır (örneğin konşimento,

fatura ve paketleme listesindeki mal ağırlıklarının birbirlerinden farklı olması gibi). Bunun ardından gelen sebepler ise sırasıyla; sevk belgelerinin akreditif mektu-

buna şekil itibariyle (nüsha sayısı, çeşit gibi) uygunsuz oluşu ile akreditif mektubunda belirtilen şartlara uygun olmamasıdır (eksik belgeler gibi). En az karşılaşılan rezerv konusu ise; sevk belgelerinin bankaya vaktinde ibraz edilemeyiştir. Buna sebep olarak, sevk tarihinin önceden belirli oluşu; dolayısıyla, geç ibrazın ihracatçı tarafından telafisinin neredeyse imkansız olması gösterilebilir.

Sonuç

Dış ticarete en çok tercih edilen ve güvenilir ödeme araçlarından biri olan akreditifin ülkemiz ihracatçıları tarafından kullanımına yönelik yapılan anket uygulamasından elde edilen sonuçlar incelendiğinde,

- işletmelerin ihracatta akreditifi, çoğunlukla güven ve ülke riski sorunu nedeniyle Ortadoğu, Rusya Federasyonu ve Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkeleri ile yapılan ticarete kullandığı görülmektedir. İşletmelerin çok büyük bir çoğunluğu basit ve kullanım kolaylığı sebebiyle Vesaik İbrahiminde Ödemeli Akreditifi kullanırken, açılan akreditiflerin teyitli olmasını önemli oranda tercih etmektedirler.

- İşletmeler ilk önce muhataplarına sonra da muhataplarının ülkelerine olan güvensizlikleri sebebiyle akreditifli ödemeyi tercih etmekte ve bunların dışında da sırasıyla ithalatçı ülke mevzuatı, ithalatçı baskıları ve gelenekler yüzünden akreditifli ödemeye yönelmektedirler.

- İşletmelerin akreditif işlemleri sırasında, bankalarda en çok karşılaştıkları sorunlar sırasıyla; yüksek maliyet, belgelerin uygunsuzluğu ile ilgili sorunlar, nitelikli dış ticaret elemanı eksikliği ve mal bedelinin geç ödenmesine sebep olan bankalardan kaynaklanan sorunlar olmaktadır.

- Akreditifli işlemlerde rezerve uğrama oranı işletmelerde oldukça yüksek bir seviyede gerçekleşmiştir. Söz konusu seviye, diğer ülkelerde yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlar ile paralellik arz etmektedir. Bununla birlikte uygulamaya katılan işletmelerde, personelin, rezervin kaynağını oluşturan "UCP 500 Broşürü" hakkında

yeterince bilgiye sahip olmasına rağmen rezerve uğrama oranının yüksek olması, bankaların akreditifin işleyişi konusunda aşırı tedbirli olmasından kaynaklanabilir.

- İşletmelerin akreditif işlemlerinin hacmi arttıkça, rezerve uğrama oranlarının düşeceği beklentisini, anket sonuçları tam olarak desteklememektedir.

- Uygulamaya katılan işletmeler, belgelerine rezerv konulması sebeplerini; sevk belgeleri üzerindeki bilgilerin diğer belge-lerdeki bilgilerle uyumsuz oluşu, sevk belgelerinin şekil şartlarının akreditif mektubuna uygun olmaması, bu belgelerin akreditif mektubundaki şartlara uygun olmaması ile bankaya vaktinde ibraz edilmemesi olarak sıralamışlardır.

Kaynaklar

AKKAŞ, Şeref, Dış Ticarete Ödeme Yöntemleri, Dışbank Eğitim Yayınları

ATAMAN, Ümit, Haluk SUMER, Dış Ticaret İşlemleri ve Muhasebesi, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 1996

BAĞRIÇIK, Atilla, Seyfettin Kantekin, İhracat – İthalatta Akreditif İşlemleri, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul, 1998

DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI (DTM), 2004-2006 İhracat Stratejik Planı, 2003

DİE, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları

ERDOĞAN, İhsan, Akreditif Sözleşmeleri, Nobel Yayın, Dağıtım, Ankara, 2000

KAYA, Arslan, Belgeli Akreditifte Lehtarın Hukuki Durumu, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. – İstanbul, 1995

ONURSAL, Erkut, Dış Ticaret İşlemleri ve Uygulama, Orta Anadolu İhracatçı Birliği, Ankara, 1996

ÖZALP, Abdurrahman, Dış Ticarete Teslim ve Ödeme Şekilleri, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2004

ÖZEL, Sibel, Yargıtay Kararları Eşliğinde Akreditif ve Hukuki Niteliği, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1991

PEKCAN, Erdoğan, Erol Üçdal, Bankalarda Dış Ticaret İşlemleri ve Uluslararası Kurallar, İstanbul Üniversitesi Yayınları; 3679. Yükseköğretim Yayınları; 2, İstanbul, 1992

SITPRO (Simplyfying International Trade Organization), Report on The Use of Export Letter of Credit Report, 2001-2002, 2003

UCP 500, Vesikalı Krediler İçin Yeknesak Teamüller ve Uygulama, Milletlerarası Ticaret Odası, Yayın No:500, 1994

<http://www.dtm.gov.tr/ead/ekolar1/eko02.xls>, erişim tarihi, 07.06.2005